

KASTEEL AMERONGEN

BULLETIN

Zomer 2005

Uitgave

Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

Het groen van natuur en tuinen, het grijs van verharding en civiel werk, het blauw van water en lucht: het palet van de Ginkel Groep is veelkleurig.

Groen

BLAUW

Of u nu uw bestaande tuin wilt laten opknappen, nadenkt over een daktuin of wilt zwemmen in uw eigen zwembad. De Ginkel Groep biedt u op elk tuingebied de ondersteuning die u wenst.

Ginkel Groep

Vestiging: Van Ginkel Veenendaal BV

T 0318 - 51 90 39

F 0318 - 54 03 40

www.ginkelgroep.nl

Veelkleurige kwaliteit in omgevingszorg

B U I T E N L U S T

- ◊ Een heerlijk diner in ons restaurant
- ◊ Een kopje koffie op het terras
- ◊ Een kleine maaltijd in het café
- ◊ Wij zorgen ervoor, dat U zich bij ons altijd thuis voelt.
- ◊ Een vergadering in onze "Rode kamer"

Café Restaurant Buitenlust

Burg. Jhr. H. v.d. Boschstraat 13 • 3958 CA Amerongen • Telefoon 0343-451692

www.cafe-rest-buitenlust.nl

Kasteel Amerongen Bulletin

een uitgave van

Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

22ste jaargang

nr. 62

zomer 2005

Inhoud

Kasteel Amerongen : officiële start van “Wegens restauratie geopend” blz.	2
Een fraai geschenk, een zakatlasje uit 1735	4
Kasteeljournaal in verband met de restauratie:	
1. Rondleiding expositie “Open Dozen”	6
2. Studiedag met onderwerp “Wegens restauratie geopend”	11
3. Rapportage van de Conservator	12
Huisconcerten Kasteel Amerongen – concert 14 augustus a.s.	13
Schenking aan Stichting Kasteel Amerongen	14
“Een Koninklijke Onderscheiding krijg je niet zomaar...”	15
Vrijwilligerswerk : gevraagd een archivaris	15
In Memoriam Wim Begemann	16
Kersentijd in de jaren twintig	17
Kasteel Amerongen binnen het gebied van Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug	20
Zomers recept; Géén Antiekbeurs; Openlucht Filmvoorstelling	22
Colofon ! Bijgesloten vindt u de uitnodiging voor de donateursmiddag!	23

* * *

Kasteel Amerongen : officiële start van “Wegens restauratie geopend”

Op donderdag 14 april om 12.00 uur is een gezelschap genodigden bijeen in het Koetshuis voor de officiële start van de restauratie van de collectie van Kasteel Amerongen.

Vice-voorzitter Bremer van het SKA-bestuur verwelkomt de bezoekers en speciaal de Gedeputeerde voor Cultuur van de Provincie Utrecht, de heer J.P.G. van Bergen, die namens de Provinciale Staten de toegekende 3de Kanjersubsidie officieel mag bevestigen. Na enkele jaren van voorbereidend werk kan er nu aan de restauratie en conservering van het interieur van het kasteel gewerkt worden. Gemeente Amerongen liet in 2002 op last van de brandweer het kasteel sluiten voor publiek. Inmiddels is het “sein veilig” gegeven en mag er dit seizoen weer bezoek ontvangen worden. Wel zal dit – op advies van conservator/restaurator drs. Nico van der Woude en zijn groep raadgevende deskundigen – in het vervolg minder grootschalig gebeuren dan in het verleden. Er wordt voorzichtig een begin gemaakt met het ontvangen op afspraak van groepen, die geïnteresseerd zijn in aspecten van de restauratie. Na een periode van preventieve conservering, breekt nu de tijd aan van actieve conservering. Vandaar de slogan “wegens restauratie geopend”.

Niet alleen in dit opzicht veranderen er zaken, ook de dagelijkse leiding van het kasteel is aan verandering onderhevig. Directeur mr. D. van Beekhoff vertrekt per 1 mei 2005 en gaat zijn volledige aandacht richten op Huis Doorn. In zijn plaats komen twee nieuwe leidinggevendenden, de heren drs. L. Roggeveen en dr. ir. E.H. Limborgh. De heer Roggeveen zal zich voornamelijk gaan bezighouden met het verwerven van sponsorgelden en de heer Limborgh zal parttime aanwezig zijn om op organisatorisch gebied leiding te geven.

Er wordt gememoreerd hoe twee jaar geleden een begin werd gemaakt met de restauratie van het Poortgebouw van het kasteel. Staatssecretaris Medy van der Laan legde destijds de eerste steen en vandaag, 14 april 2005, is de oplevering. De aanwezige bouwkundigen en bouwers van aannemer Jurriëns worden gecompimenteerd met het resultaat. De aanvraag in het kader van de Kanjersubsidie III werd eind 2004 door de Rijksoverheid gehonoreerd. Het proces, dat twee jaar geleden in gang is gezet, kan de komende tijd een vervolg gaan krijgen.

Alvorens in de Garage de officiële openingshandeling te verrichten, door een apparaat in werking te stellen dat ongedierte in meubels en andere stukken bestrijdt, ontvangt de Gedeputeerde een geschenk. Hem wordt een DVD, een

virtuele presentatie van de restauratiehistorie van Kasteel Amerongen overhandigd. Deze virtuele presentatie is juist deze week gereedgekomen en gaat gebruikt worden in het Onderhuis van het kasteel om aan bezoekers te tonen. In de Garage zal men kunnen zien hoe bepaalde stukken voor restauratie onder handen genomen worden. Momenteel (half april) staat daar onder andere de grote koets ingepakt in een zuurstofarme behuizing, een techniek om “schadelijke diertjes” op milieuvriendelijke wijze te bestrijden.

“Wegens restauratie geopend”.

Gedeputeerde Jan van Bergen van de provincie Utrecht verricht de openingshandeling. Er is bij de restauratie en conservering een begin gemaakt met de rij- en glijtuigen, afkomstig uit het onderhuis en de tabaksschuur. Die blijven na behandeling in de Garage. Het klimaat is daar veel beter geschikt voor het bewaren van deze objecten.

Foto: Els Vink.

Tijdens de eerste weken van april is door textielcoördinator mevrouw Josien Verdegaal en haar *engelen*, met hulp van conservatoren Lodewijk Gerretsen en Nico van der Woude, hard gewerkt aan het voorbereiden van een kleine expositie van textiel. In het Noorderpaviljoen zullen groepen bezoekers onder

leiding van rondleiders deze “Expositie Open Dozen” van nooit eerder getoonde oude kleding en ander textiel kunnen bezichtigen.

Na de wandelende lunch rond de Paardenstal, ‘een lopend broodje’, nemen de genodigden een kijkje in het Noorderpaviljoen en worden rondgeleid in het kasteel. Het interieur is te zien ‘in winterslaap’, dus deels afgedekt. Zo zal het de komende tijd aan bezoekende groepen getoond worden: “Wegens restauratie geopend”.

Els Vink

* * *

Een fraai geschenk, een zakatlasje uit 1735

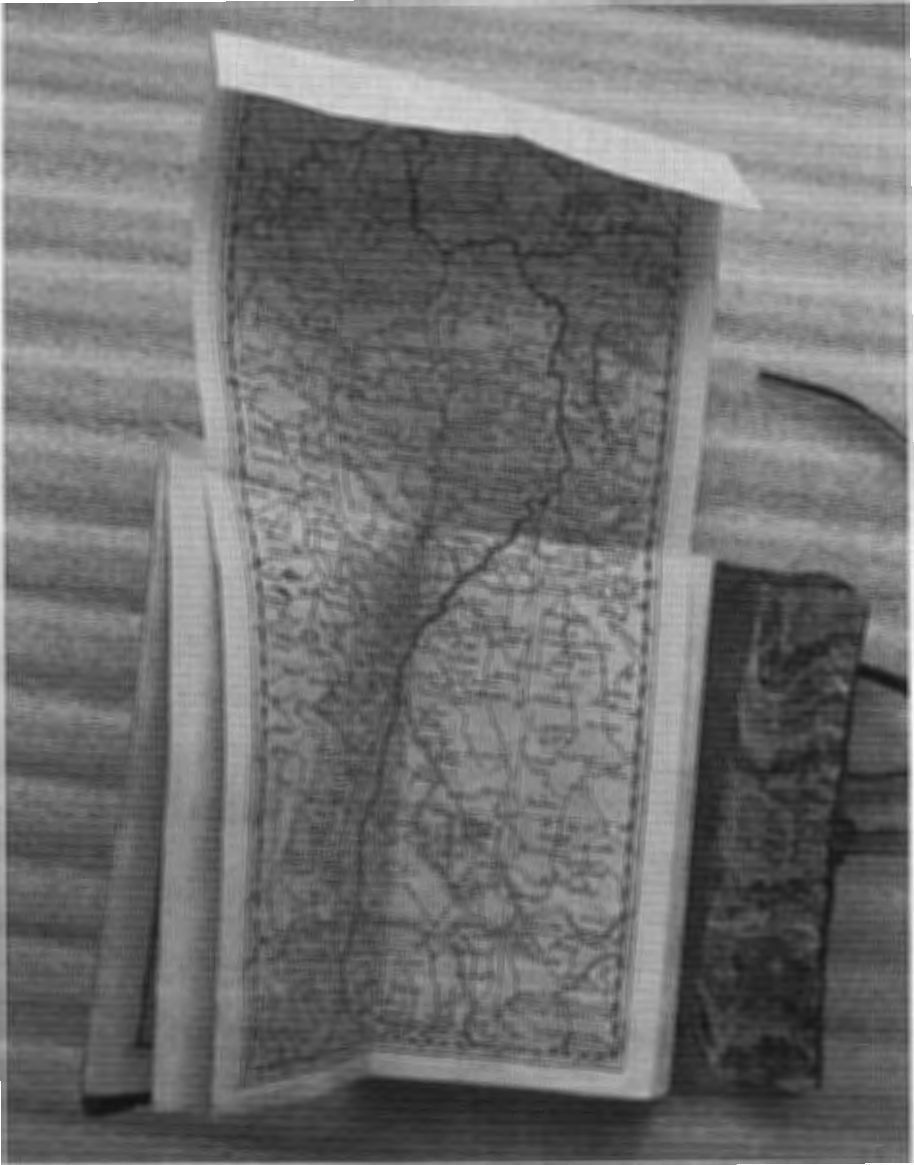
Zoals u in het voorgaande artikel hebt kunnen lezen is op 14 april 2005 een begin gemaakt met de conservering en restauratie van de collectie van Kasteel Amerongen, waarvoor de provincie Utrecht € 3 miljoen beschikbaar heeft gesteld.

Ter gelegenheid hiervan heeft de heer W.A. van Ommeren, voorzitter van het bestuur van de Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen aan de heer T. Bremer, vice-voorzitter van het bestuur van de Stichting Kasteel Amerongen een reisatlasje aangeboden, waarvan op de pagina hiernaast een foto staat.

De volgende gegevens vertellen u iets meer over dit boekje :

- Het is een zakatlasje van het Rijngebied uit 1735 dat eens op Amerongen was en daar zeker door verschillende generaties Van Reede en Bentinck zal zijn geraadpleegd en wellicht zijn meegenomen op hun reizen.
- Het zakboekje, met 36 landkaarten tussen Bonn en Basel, heet “De Fakkels des Oorlogs, ontstoken aan den Rhijn”. Het is in 1735 uitgegeven door Pieter Schenk, aan het begin van de Warmoesstraat in Amsterdam. Het titelblad, in kleur met Franse tekst, toont de verschrikkingen van de oorlog overduidelijk. De overzichtskaart en de 36 detailkaarten zijn alle in kleur. Het atlasje is gemaakt “tot groote nuttigheit en gemack voor alle Officiers en Reizigers om ze in de zak te kunnen dragen. Ook kunnen dezelve aan malkander gevoegt worden”.
- Het voorwoord eindigt met de zin: “Verwagt, waarde Lezer, in ’t vervolg het geen verder hier toe nog zoude kunnen dienen, en vaar wel.”.

Floris Zuidema
penningmeester SVKA

*Zakatlasje uit 1735, met uitgevouwen kaart van de Elzas.
Het boekje heeft een zachte, bruinleren omslag dat wordt gesloten door
middel van een halve knoop met een leren veter.*

Foto: L. Gerretsen.

* * *

Kasteeljournaal in verband met de restauratie:

1. Rondleiding expositie “Open Dozen”

Een van de engelen, Gerrie Sterk, bezig met het inrichten van de vitrine.

Vorm van de expositie :

Deze expositie is gericht op bewaren, behouden en beheren van met name textilia. Daartoe hebben wij een kamer ingericht alsof het een in onbruik geraakte ruimte is, waar in de loop der tijden spullen en dozen werden gestald om te bewaren. Veel is behouden doordat men uit ervaring wist hoe met textiel moest worden omgegaan, namelijk opbergen in bufferend materiaal, donker, ingepakt als barrière tegen schimmels en beestjes.

De rol van de *engelen* : Het beheer van de textielcollectie is al ruim 20 jaar in handen van de *engelen*. Naast alle interieurtextiel was het spannend wat de inhoud van een groot aantal dozen zou zijn. De collectie moest in kaart gebracht worden en gecontroleerd, dus werd het nuttige met het aangename verengd en werden de dozen geopend. Ziehier de ene na de andere verrassing, voor zover het over behoud en beheer gaat, hetgeen veel met regelmatige controle te maken heeft. Zodra je echter iets met deze objecten wilt gaan doen, bijvoorbeeld exposeren of conserveren, doemen allerlei vragen op.

Aan de hand van enkele objecten in deze oude kamer, zal ik de diversiteit van de aard van deze vraagstukken aangeven.

Yin Bongaerts helpt Josien Verdegaal (r.), maar nu even niet.

*Kleding van de bedienden, gedragen in de tijd van Godard graaf van Aldenburg Bentinck. Vesten, pantalon met speciaal door engelen gemaakt ophangstysteem en een jas, donkerblauw met witte kraag.
Originele foto met bedienden in livrekostuum hangt er onder.*

De objecten in de vitrine vragen om een multidisciplinaire aanpak, namelijk zilverdraad in het diadeem, leer en hout in de schoenen, veren, mechanische constructie in een parasol van uiterst zwak textiel.

Is de rose geruite japon ooit vermaakt, hetgeen zou kunnen blijken uit restanten van deze stof? Voor wie, wanneer, was het spaarzaamheid of om een andere reden? Hoe gaan wij hier mee om? Vragen dus omtrent de geschiedenis van een object.

*Rose geruite japon: een los lijfje met baleinen; de voering is versleten.
Erbij hoort een losse rok. Het ruitpatroon is ingeweven met blauw garen.*

Het stoeltje laat zien hoe interpretatie van een historische afbeelding ervan invloed had op de conservering. Aanvankelijk dacht men dat het stoeltje op het schilderij al met beschadiging was afgebeeld, en liet het stoeltje dus ook onbehandeld tot men het weer anders zag en tot conservering overging. (Stoeltje en schilderij horen thuis in de Bibliotheek, red.).

Bij de lichtgroene japon (afbeelding op blz. 9) zien wij ons voor een paar technische problemen geplaagd. We hebben een serie van ruim tien lintjes die teruggeplaatst moeten worden, we hopen dat sporenonderzoek uitsluitsel geeft. Dan is er nog het verhaal dat de japon helder groen is geweest, zie het bijgevoegde lapje. Onderzoek zal uitwijzen wat waar is.

De groene japon, met lijffe en rok los van elkaar. De voorkant van het lijffe loopt uit in een punt. De rok heeft gerimpelde stroken aan de voorkant.

In de hele grote doos zien wij een lambrequin [horizontale draperie tussen twee gordijnen, red.]. Hoe is het mogelijk dat dit object in zo een slechte staat is, terwijl het uit de kamer komt waar wandtapijten al ruim een eeuw schitterend behouden bleven? Restauratie technisch is het nog spannender, want allerlei lijmen en middelen zijn gebruikt om deze lambrequins steeds weer op te lappen. Willen wij dit alles weer ongedaan maken en ze nu goed conserveren? Zo ja, dan zal een chemicus benaderd moeten worden om te onderzoeken of deze lijm nog op te lossen is zonder echter de textiel te beschadigen. Of moeten we kopieën gaan maken? Hoe kan het dat deze optie niet direct als kitsch wordt afgedaan, zoals bij meubilair of schilderkunst? Vragen van ethische aard dus.

In de grote vitrine in de volgende kamer ziet u twee voorbeelden van verval. De veren horen op de hemel van een bed en het kussen komt uit de Grote Zaal. Deze veren zijn waarschijnlijk te vervallen om nog te redden, het kussen echter is nog heel goed te conserveren, zie ook het rolkussen in de vitrine.

De rode mantel in de hoek wordt door melinex (inert materiaal) beschermd, niet speciaal voor deze expositie, maar om hem zonder vouwen op te kunnen bergen.

De mantel heeft de wijfde van een volle cirkel en is aan de achterkant 2 meter lang: dit is dus te groot om vlak neer te leggen. Met de melinex er tussen kan de mantel zigzag worden “opgevouwen”, zonder dat er knikken in de stof ontstaan. Deze mantel is slechts een onderdeel van een schitterend kostuum met veel toebehoren.

Hier blijkt het grote belang van een goede registratie van zowel vindplaats als opsomming van alle onderdelen.

De rode mantel van Frederik Ch.R. graaf van Reede, 5de graaf van Athlone (1742-1808), lid van het Hogerhuis van het Ierse Parlement, met titel ‘Peer’

Al met al is er voorlopig veel werk te doen om misschien ooit een prachtige kostuumexpositie te realiseren.

Josien Verdegaal, coördinator *engelen*
Toos van Eck, fotografie

2. Studiedag met onderwerp “Wegens restauratie geopend”

Op 2 juni j.l. werd in het Koetshuis een studiedag gehouden, waar de restauratieplannen, het bouwhistorische onderzoek en het omgaan met kwetsbare interieurs en collectie centraal stonden. Actuele ontwikkelingen en recente ontdekkingen werden toegelicht door sprekers die een rol hebben in het restauratieproces.

Dagvoorzitter was Rob Crèvecoeur, senior adviseur van het Instituut Collectie Nederland. Als buitenlandse gastspreker werd Sarah Staniforth, Director Historic Properties van de National Trust in Engeland, ontvangen. Zij sprak over preventieve conservering; de praktijk van de National Trust en de situatie op Kasteel Amerongen.

Conservator Nico van der Woude lichtte de recente ontwikkelingen toe en er was een panel, bestaande uit: Eloy Koldewey (coördinator interieurs Rijksdienst voor de Monumentenzorg), Marysa Otte (consulent conservering Gelders Erfgoed).

Verder waren er die dag lezingen van o.a. Foekje Boersma (Helicon conservation support) over het winterklaarmaken van de collectie van Kasteel Amerongen en Gijsbert van Hoogevest/Jan Roest (Van Hoogevest architecten) over de rol van de restauratiearchitect op Kasteel Amerongen.

Uiteraard werden er ook rondleidingen door huis en tuin gegeven. Hierbij konden de deelnemers aan deze studiedag, die vooral bedoeld was voor professionals op het gebied van conservering, restauratie, bouwhistorie en collectiebeheer, met eigen ogen de voortgang van de restauratie aanschouwen.

Els Vink

Naschrift:

Deze dag, waar een honderdtal geïnteresseerden op is afgekomen, is een initiatief geweest van de Nederlandse Museumvereniging, sectie Kastelen en Landhuizen met een Museale Functie (KLM), in samenwerking met de Stichting Het Nederlandse Interieur en Stichting Kasteel Amerongen.

Halverwege de middag stonden in het Noorder Paviljoen enkele *engelen* klaar om aan de gasten tekst en uitleg te geven over de textielexpositie.

Bertje Rotgans

3. Rapportage van de Conservator

Plagdieren

Een groot probleem voor een collectie is de biologische aantasting. Schimmels en insecten richten veel schade aan. Zij zijn op zoek naar voedsel en naar een juiste omgeving en omstandigheden om zich voort te planten.

De plagdieren als houtboorders of huisboktor leggen hun eitjes in het hout. De meeste schade wordt niet aangericht door het volwassen beestje, maar eerder door de larve. Zij voeden zich namelijk in deze periode met hout. Vervolgens ontpopt de larve en knaagt de uitgekomen kever een uitvliegopening naar de oppervlakte.

De sporen van deze cycli zijn helaas terug te vinden in het Huis. De eerste actie van het restauratieproces is er dan ook op gericht om de aantasting, die deze plagdieren veroorzaken, tegen te gaan.

Eerste actie

Het impregneerbedrijf Van Lierop is ingeschakeld om deze hout- en textiel-aantastende insecten te bestrijden. Dit bedrijf heeft een milieuvriendelijke methode ontwikkeld. Het werkingsprincipe, genaamd *Pure O₂ Poor System*, berust op het terugdringen van de zuurstofconcentratie van de lucht rond het object tot een zodanig niveau, dat de aantastende insectenlarven niet meer voldoende kunnen ademen en dus sterven.

Alle rij- en glijtuigen uit het onderhuis en het tapijt uit de Grote Zaal zijn als eerste behandeld. Deze deelcollectie wordt al langer aangetast door houtboorders en schimmel. Het is een direct gevolg van een continue slecht klimaat in het souterrain, waar de deelcollectie vanaf 1980 was opgesteld. Aan de houtvraat van de mobiele collectieonderdelen moest een eind worden gemaakt om deze niet verder te laten vervallen.

De koetsjes, karren en sleden zijn voor hun behandeling met het bovengenoemde systeem definitief teruggebracht naar de oorspronkelijke stalling in de Garage, waar ze weer met de reiskoets zijn verenigd. Hier kunnen de juiste bewaarcondities wél worden gerealiseerd, aangezien voorzieningen voor verwarming en ventilatie zijn aangebracht. De kleine voertuigen zijn op een nieuwe, verhoogde stelling geplaatst zodat het publiek ze ook beter kan bekijken, echter de eerste dertig dagen in april/mei was dat wel van achter het plasticfolie van een "begassingstent".

Een computergestuurde zuurstofseparator is aan deze tent aangesloten. Door gebruik te maken van deze separator, wordt de zuurstof aan de buitenlucht

onttrokken en blijft er uiteindelijk een zuurstofarme lucht over. De behandeling duurt totaal ongeveer 30 dagen. Deze actie is onlangs herhaald in het kasteel zelf. De *engelenkamer* en het depot zijn tijdelijk omgebouwd tot behandelingsruimte. Deze behandeling was voornamelijk gericht op de textielcollectie. De derde begassingsactie zal in de nazomer weer plaatsvinden in de Garage voor twee boerenwagens en andere aangetaste meubels uit het Huis.

Vorbereidingen

Aan de begassingsactie, de publieksopening en de start van de restauratie aan het Huis en de collectie, zijn drie jaar van intensieve voorbereidingen vooraf gegaan.

Het binnenklimaat van de museale vertrekken is gedurende een jaar lang gemeten en over een veel langere periode werd en wordt het interieur regelmatig geïnspecteerd op schadelijke insecten.

Ook op bouwhistorisch en constructief gebied zijn onderzoeken uitgevoerd om de ontwikkelingen en de gebreken van het gebouw in kaart te brengen. Hierdoor is een duidelijk inzicht verkregen in de oorzaak van de meeste conserveringsproblemen. Het heeft in bepaalde situaties geleid tot direct ingrijpen, om het binnenklimaat van bepaalde vertrekken of de conditie van objecten te verbeteren.

Daarnaast is na de winterschoonmaak begonnen aan een huishoudstramien dat, behalve voor kort- en langlopend onderhoud, juist ook voor de restauratie aan het gebouw maatgevend zal zijn.

Nico van der Woude en Lodewijk Gerretsen

* * *

Huisconcerten Kasteel Amerongen

Extra concert op zondag 14 augustus 2005 in het Koetshuis - 14.30 uur.

Tijdens de Internationale Zeister Muziekdagen komen jonge, talentvolle studenten naar de masterclasses van het Vermeer Quartet, Zvi Maschowski en leden van het Jerusalem Quartet. De aankomende musici spelen op zondag in verschillende ensembles om hun vorderingen te laten horen. Entree: € 10,-. Kaarten: VVV A'rongen 0343- 45 20 20; e-mail: a.struyck-ismay@hccnet.nl

* * *

Schenking aan Stichting Kasteel Amerongen

Familie Eijffius uit Amerongen heeft onlangs een rijzweepje, een stijgbeugel, een gareel en een map met onder andere tekeningen en aquarellen van mevrouw Elisabeth von Ilseman – geb. gravin van Aldenburg Bentinck aan Stichting Kasteel Amerongen geschonken. Het bestuur van de stichting wil de familie Eijffius hiervoor hartelijk bedanken. Een aantal van deze aanwinsten is op dit moment uitgesteld in een vitrine in het Noorderpaviljoen. Bovenstaande foto laat een afbeelding zien van een aquarel uit de schenking.

Lodewijk Gerretsen, conservator.

* * *

“Een Koninklijke Onderscheiding krijg je niet zomaar...”

Het was onder grote publieke belangstelling, dat op 29 april j.l. in twee gemeenten op de Heuvelrug en eentje wat verder weg, onder andere drie Koninklijke Onderscheidingen werden uitgereikt aan drie personen die tot de groep vrijwilligers van Kasteel Amerongen gerekend kunnen worden.

“Een Koninklijke Onderscheiding krijg je niet zomaar”, memoreerde burgemeester Feith van Amerongen’s buurdorp Leersum. “Dan moet je heel wat gepresteerd hebben.”. Mevrouw Aaf de Ridder-Feller werd er onderscheiden voor haar (bestuurlijke) activiteiten op het gebied van welzijn en cultuur en het meer dan 20 jaar herstellen en opbouwen door tuinieren in de kasteeltuin van Amerongen.

Zoals zo leuk is, was de heer Herman O. de Roode ook met een smoes naar het gemeentehuis in Amerongen gelokt, om tot zijn verrassing een ‘Lintje’ opgespeld te krijgen. Al vele jaren lang zet hij zich in voor activiteiten op onder meer kerkelijk gebied, voor de jeugd. Vooral in zijn kwaliteit als schrijver, acteur en regisseur is hij een zeer gewaardeerde, goede bekende bij de Stichting Vriendenkring.

De derde in het rijtje van gedecoreerden in 2005 is ‘onze’ penningmeester, de heer ir. Floris C. Zuidema. Grote waardering voor zijn geleverde bijdrage aan de samenleving in verband met activiteiten in zijn werkkring, resulteerde in een Koninklijke Onderscheiding, die hem ‘dwong’ naar Den Haag te reizen en die hem daar werd opgespeld, te midden van familie en vrienden. Voor allen een bijzondere dag om mee te maken.

Bertje Rotgans

* * *

Vrijwilligerswerk : gevraagd een archivaris

Door de conservatoren Nico van der Woude en Lodewijk Gerretsen wordt het zeer gewaardeerd, wanneer iemand zich als vrijwilliger wil aanmelden bij de secretaris van de Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen, mevrouw Ciska de Ridder (zie Colofon), om het archief dat in het Zuiderpaviljoen ligt opgeslagen, en waar ook de werkplek van de conservatoren is, op orde te brengen en weer overzichtelijk te maken. Vrijwilligers ‘werken’ altijd onder de vleugels van de Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen.

* * *

In Memoriam Wim Begemann

Tot onze grote spijt is wederom een van onze vrijwilligers overleden. Wim meldde zich tijdens een vergadering van *de winkelcommissie* ten huize van Truid Blaisse.

Zij woonde in Overberg, had een grote tuin met daarin veel vruchtdragende struiken. De oogst was veel te veel voor haar zelf en zij bood *de winkel* aan om de vruchten daarvan te verwerken tot jam of gelei. Bovendien wilde zij hierbij graag helpen. Enthousiast namen wij haar aanbod aan. Dit was het begin van een “vruchtbare” samenwerking. Aanvankelijk vanuit Overberg.

Wim voelde zich goed in Amerongen en zijn bewoners en besloot te verhuizen. Zij vond in het dorp een schattig huisje. Haar garage werd atelier voor haar professionele werkzaamheden voor onder andere de Universiteit Wageningen. Haar keuken werd jamfabriek.

Hier bleef het niet bij. Zij bemande *de winkel*, borduurde voor de verkoop tot zij de patronen uit haar hoofd kende en zij werd *tuinkabouter*. Dit heeft zij vele jaren zo volgehouden. Altijd bescheiden, altijd bereid te helpen en mee te denken. Terloops een gesprek, sigaret erbij, thee of chocolademelk, het zijn dierbare momenten. Hoewel haar geheugen haar parten ging spelen – “...het kortetermijngeheugen is nul...” zei ze zelf – bleef zij actief.

Kweeperen, deze zijn rijp in oktober en moeten snel verwerkt worden. Het was wel haar specialiteit en voor we het wisten, had Wim afgelopen najaar zeszestig potten klaar staan voor de winkel. Ik moest ze wel even komen halen. Zij was er trots op en het aantal was ze maanden later nog niet vergeten. Wij moeten een trouwe “vriend” missen.

Namens *de winkelcommissie*
Wil van der Sleen

* * *

Kersentijd in de jaren twintig

Door herinneringen van de heer S.C.I.A Bentinck aan de vroegere moestuin in de kasteeltuin weten wij, dat er achter de kassen, langs de muur naar de Veerweg tot bij het poortje, vruchtbomen van zoete kers stonden. Morellen, die grote, zure, donkerrode kersen, werden er eveneens gekweekt. De kok, Stecher was zijn naam, verwerkte ze tot jam of andere inmaak.

Het was een prachtig 'wereldje' op zich, daar, achter die hoge tuinmuren.

Even verderop, aan de overkant van de Nederrijn, stap je vanaf de pont op de vruchtbare grond van de Beneden-Betuwe, waar vanouds veel kersenboomgaarden te vinden waren. Bij navraag blijkt dat de familie op het kasteel van Amerongen er zelf geen boomgaarden in eigendom heeft gehad..

Leest u mee, hoe er geleefd en gewerkt werd in de kersenboomgaarden op de andere oever, tijdens die bewuste jaren ? "Kersentijd in de jaren twintig", geschreven door Riem van den Berg (†), is gepubliceerd in 1997 in de jubileumuitgave "Kruiend door de Betuwe" van de Historische Kring Kesteren en Omstreken. Onderstaand artikel is een samenvatting ervan. (B.R.)

Tegenwoordig heeft de kersentijd niet veel meer te betekenen in de Betuwe, in tegenstelling tot vroeger.

Toen, in de twintiger jaren van de vorige eeuw, begon de kersentijd in feite al tijdens de bloei. De betrokkenen, eigenaar, pachters, plukkers, spreuwenjagers, allemaal hadden zij belang bij een goede oogst; vorst, of koud, nat, voorjaarsweer konden deze echter nadelig beïnvloeden.

Notarissen vroegen per advertentie opgave van de op stam te verkopen kersen. Van de opbrengst van een bongerd ging de ene helft gewoonlijk naar de eigenaar, de andere helft ging naar de pachter, die overigens al het werk deed, zoals plukken, sorteren en dergelijke. Hierna plaatsten de notarissen in de streekbladen advertenties met de te veilen percelen, én adressen waar de veilingen plaats zouden vinden.

Er werd bij afslag verkocht, waarbij de notaris aan het begin de algemene en bijzondere voorwaarden voorlas, waaraan kopers of pachters zich moesten houden. Bijzondere voorwaarden waren bijvoorbeeld het aantal getekende bomen die de eigenaren kwamen plukken, of het aantal kilo's dat franco bij hen geleverd moest worden.

Direct na de toewijzing van de kersen begon de werving van plukkers en

spreeuwenjagers. De beste en meest ervaren plukkers waren meestal al van te voren besproken. Ze wisten alleen nog niet, wáár hun baas kersen zou krijgen.

Iedere pachter van fruit op stam moest bij de notaris een fruitpachters erkenning overleggen. Had hij deze niet, dan was die van een ander ook goed, maar dan werd deze man wel als medepachter genoteerd.

Zo'n erkenning was in die jaren vrij gemakkelijk te bemachtigen. Men hoefde alleen maar aan te tonen een aantal jaren in de fruithandel gezeten te hebben.

Na 1945 werd dat anders. Om een vergunning te krijgen, moest men een groot aantal rassen kennen én op de hoogte zijn van sociale wetgeving en loonadministratie.

De verpachtingen werden gehouden, wanneer de kersen begonnen te kleuren. Na het verschijnen van de advertenties in de streekbladen, bezochten aspirant-pachters de boomgaarden om de opbrengst (in kilo's) te schatten en ook om de kwaliteit en de prijs vast te stellen.

Het plukken ging in daghuur, van 's morgens zes uur tot 's avonds zeven uur, met drie maal een pauze. Om acht uur was er een half uur schaft, rond het middaguur pauzeerden de plukkers één tot anderhalf uur, om half vijf nog eens een half uur. Het dagloon bedroeg ongeveer een rijksdaalder. Spreeuwenjagers verdienden meer, maar moesten langer werken, ook op zondag. Als de mensen van verre kwamen, bouwden ze in de boomgaard een hut en sliepen er op stro. Meestal een paar ongehuwde mannen, die zelf wat kookten in de buitenlucht: koffie zetten en aardappels bakken. Bij gezins- en familieploegen brachten de vrouwen 's middags warm eten en daarna hielpen zij met het sorteren.

In de hutten werd ook het kruit van de voorladers, die de spreeuwenjagers gebruikten, bewaard. Met deze voorladers gebeurden nogal eens ongelukken. Als ze bijvoorbeeld met teveel kruit, hagel of ponsdoppen geladen waren, explodeerden ze.

De manier van plukken is veranderd. In de jaren twintig begon men eerder en plukte van de meikersen de rijpe vruchten eruit; later gingen de mannen regelmatig de bomen langs, tot de laatste pluk, die 'nalezing' heette. De Duitse kersen werden daarentegen in twee keer geplukt; de Varikse zwarte Bieskersen en de Wijnkers in één keer. Na de derde keer zochten de plukkers nog naar de 'volgers', een tak hier, een top daar en soms een hele boom.

Het pachten was een risicovol bedrijf vanwege de kans op slechte prijzen, nat weer, gesprongen kersen, etcetera. Desondanks vond men het een mooie tijd en onder andere voor veel gezinnen de mogelijkheid om schulden – in de winter gemaakt bij bakker, slager en kruidenier – af te betalen en mogelijk iets

over te houden. Kinderen verjoegen de spreuwen, de mannen plukten en de vrouwen sorteerden.

Wanneer het mooi weer was heerste er een uitstekende stemming in de boomgaarden. Er werd veel gelachen en vooral gezongen. Levensliederen waren zeer populair, vooral als deze veel coupletten hadden.

Bij de kersentijd hoorde ook de haringventer. Met schoongemaakte haringen ging de man langs de boomgaarden. Door het eten van kersen werden de arbeiders 'flauw', zodat aan het einde van de middag haring met brood er goed inging! De baas betaalde meestal; die paar centen per haring kon hij wel opbrengen!

Heel belangrijk waren ook de vrachtrijders. Met paard en wagen haalden zij de kersen op, meestal aan het begin van de avond. In de grote boomgaarden gebeurde dat ook 's morgens vroeg.

Een deel van de (geveilde) kersen ging naar de jamfabrieken. Daar werkten vrouwen, meisjes en jongens (vaak schoolkinderen), om de kersen te 'ontstelen'; in de volksmond 'kersenstelen' genoemd. De lagere scholen mochten jaarlijks leerlingen van de drie hoogste klassen veertien dagen landbouwverlof geven voor onder andere 't spreuwenjagen.

'Kersenstelen' was voor hen verboden, omdat het fabrieksarbeid was. De meeste schoolhoofden knepen echter een oogje dicht en de te betalen boete hiervoor was geen groot probleem, want het 'kerstenstelen' bracht aardig wat geld op!

Tijdens, maar vooral na de Tweede Wereldoorlog ging het snel veranderen. Door ruilverkaveling en aanleg van wegen verdwenen steeds meer boomgaarden. De mentaliteit veranderde ook en daarmee de gemoedelijke manier van werken. Plukkers wilden steeds meer verdienen, gingen per kilo plukken, begonnen steeds vroeger en gezongen werd er niet veel meer!

Daarbij gingen steeds meer mensen in ploegendiensten in fabrieken werken, in combinatie met het kersenplukken per kilo.

Steeds meer eigenaren gaven er de brui aan; de boomgaarden werden gerooid. De *kersentijd van toen* verdween hiermee voorgoed in de Betuwe!

Megteld Leenknecht

* * *

Kasteel Amerongen binnen het gebied van Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug

Ten zuiden van de A12 ligt een gebied van circa 6000 hectaren, dat sinds oktober 2003 bekend staat onder de naam Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, waarbij de snelweg hier als kunstmatige noordgrens wordt gezien. De Utrechtse Heuvelrug vormt de kern van het Nationaal Park. Die reusachtige rug is een landschap, dat gevormd is door het ijs, de natuur én, niet in de laatste plaats, door de mens. Hoofddoel van Nationale Parken is het beschermen van grote natuurlijke gebieden en landschappen, met de daarin aanwezige planten- en diersoorten.

Bij Kasteel Amerongen grenst de stuwwal direct aan het rivierdal van de Nederrijn. Deze unieke situatie kom je nergens anders in Nederland tegen. Daar ligt de Amerongse Bovenpolder die, samen met Kasteel Amerongen, het gelijknamige dorp en boswachterij De Amerongse Berg ('t Amerongse Bos alsook 't Zuylesteinse Bos meegerekend), onderdelen vormen van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug.

Er is hier, in het oostelijke deel van die Bovenpolder, door graafwerk een zogenaamd kwelmoeras gemaakt. Zuiver water uit de stuwwal komt daar naar boven. Hier zijn bijzondere vogelsoorten te zien als de lepelaar, watersnip, zomertaling, tureluur, waterral, porseleinhoen, kleine plevier en grote aantallen kluten. Zelfs de visarend, de kwartelkoning en zeer recent, ook het woudaapje, zijn er gesignaleerd. Vanaf het uitzichtspunt, net buiten Amerongen, zie je uit over een indrukwekkend gebied met op de achtergrond het Kasteel Amerongen.

In de bossen komen vogels vooral voor in oudere bomen, landgoedbossen en lanen. De glanskop, boomklever, kleine bonte specht, groene specht en de grauwe vliegenvanger zijn opvallende soorten van de loofbossen. In de oudere naaldbossen zijn zwarte mees, kuifmees, vuurgoudhaan en kruisbek aan te treffen. De raaf heeft na een herintroductie in de jaren zeventig zijn plek weer gevonden op de Utrechtse Heuvelrug.

Door het ouder worden van de bossen en een gericht beheer, worden de bossen steeds rijker aan vogels. De zwarte specht – die steeds meer voorkomt – is een goede graadmeter voor de natuurwaarde van bossen. Uitgehakte hollen in bomen zijn later geschikte verblijfplaatsen voor bijvoorbeeld vlermuizen of boommarters.

Het Nationaal Park is omringd en doorsneden door wegen. Dit maakt het voor dieren lastig om zonder 'kleerscheuren' van de ene kant naar de andere

kant van het gebied te komen. Er worden plannen ontwikkeld voor een veilige “overtocht”, bijvoorbeeld via een econduct bij Elst. Het grootste zoogdier dat in het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug leeft, is het ree. De stand is behoorlijk hoog: zo’n vijf tot tien reeën per honderd hectaren. Van de roofdieren komt de vos het meest voor.

De das leidt een meer verborgen bestaan. Er zijn al enkele burchten in het gebied gevonden. Het aantal dassen binnen het Nationaal Park lijkt te groeien, maar is nog altijd gering van omvang en kwetsbaar. Het aantal staat onder druk van het verkeer en te intensief agrarisch gebruik van de graslanden.

Twee dassentunnels liggen sinds kort gebruiksklaar langs de N225 tussen Amerongen en Elst.

Aan de zuidkant van Rhenen tot Amerongen grenst de Nederrijn met haar uiterwaarden aan de stuwwal. Dit is één van de weinige plekken in Nederland waar bij hoog water de rivier direct de stuwwal raakt. Deze gronden zijn onderdeel van het natuurontwikkelingsproject Noordoever-Nederrijn en behoren bij Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. De Utrechtse Heuvelrug heeft een belangrijke recreatieve functie, voor mensen in en buiten de regio. De bossen en landgoederen zijn goed toegankelijk voor wandelaars. De onderlinge aansluiting van wandel-, fietspaden en ruiterroutes zijn sterk verbeterd.

Bezoekers genieten niet alleen van de natuur, de landschappen en de stilte, het Nationaal Park biedt ook veel cultuurhistorie. Gezamenlijk streven de eigenaren, onder andere Staatsbosbeheer, Het Utrechts Landschap, Natuurmonumenten en een groot aantal particulieren, naar bescherming van de natuur en cultuurhistorische waarden. Met de vele landhuizen en kastelen, de beschermde dorps- en stadsgezichten (Amerongen, Driebergen-Rijssenburg, Rhenen en Zeist), de buitens en parken van de Stichtse Lustwarande, de tabaksschuren en schaapskooien, is er voor de cultuurliefhebber veel te zien.

Kasteel Amerongen is precies een plek waar natuur en cultuur elkaar ontmoeten.

Els Vink

Met dank aan Susan Claessens
Coördinator communicatie en educatie
IVN Consulentenschap Utrecht.

* * *

Zomers recept uit de 18de eeuw

Frambozenmoes te maken,
18de eeuw [2]

Neemt tot Twee Pond beste frambozen, een pond Sap van Aalbezien, laat het te zamen kooken tot dat het dik wordt; neemt dan Vijfvierendeel geraspte broodsuiker, en roert er die onder, en laat het zoo kooken tot dat het wel dik is, het omroeren niet te verzuimen, op dat het niet aanbrande; dan doet men het in potjes of theekopjes; is zeer smakelijk.

[2] Archief Huis Amerongen, tijdelijk nr. 3936.

Marieke Knuyt; André van der Goes. *Keukengeheimen en tafelgebruiken. Aspecten van het dagelijks leven op een adellijk huis, Kasteel Amerongen.* Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen, 1997.

* * *

Géén Antiekbeurs Kasteel Amerongen

Namens de besturen van de Stichting Kasteel Amerongen en de Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen maakt de secretaris van SVKA hierbij bekend, dat de Antiekbeurs helaas niet op Amerongen gehouden kan worden dit jaar. De bijgebouwen zijn momenteel voor restauratiedoeleinden in gebruik en zodoende blijft er te weinig ruimte over voor het grote aantal standhouders, dat het bestuur van de Antiekbeurs Amerongen altijd voor ogen heeft.

* * *

Openlucht Filmvoorstelling

In samenwerking met Kasteel Amerongen organiseert 't Filmhuis Amerongen
een filmavond in de tuin van het kasteel,
op woensdagavond 17 augustus 2005, aanvang 21.15 uur.

Het hek gaat open om 20.30 uur.

Er wordt een Engelse film uit 2003 van regisseur Stephen Fry gedraaid,
“Bright young things”.

Dit alles, op voorwaarde dat 't niet regent en niet waait! Anders verschuift de voorstelling naar donderdag 18 augustus 2005, zelfde tijd en plaats.

**Kaarten bestellen : € 6,- p.p. op tel.: 0343 – 45 21 21 of
e-mail: filmhuis.amerongen@xs4all.nl**

Colofon

Kasteeltuinen en VVV (tel.: 0343- 45 20 20) geopend in de maanden:

april, september en oktober:	dinsdag t/m vrijdag	11.00 – 16.30 uur
	zat-, zon-, en feestd.	13.00 – 16.30 uur
mei t/m augustus	dinsdag t/m vrijdag	10.30 – 16.30 uur
	zat-, zon-, en feestd.	12.00 – 16.30 uur

's maandags gesloten

Tuinrondeleiding voor volwassenen en/of een speciaal voor kinderen graag telefonisch afspreken op bovenstaand nummer.

*

Kasteel Amerongen, Drotestraat 20, 3958 BK Amerongen
tel. Kasteel Amerongen: 0343 – 45 42 12.

*

Redactie Bulletin van Kasteel Amerongen:

T. Eijffius

M.R. Leenknecht

H.F. Rotgans – van Blerkom

P. Vink – Vreugdenhil

*

Secretariaat Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

mevrouw C.A. de Ridder – Hendriks,

Dijkstraat west 168, 3906 WR Veenendaal.

Tel.: 0318 – 55 23 54

E-mail: cis.ridder@planet.nl

*

Met het oog op de restauratie wordt op kleine schaal 'de Rondgang door het Huis in groepsverband' voortgezet. Dat gebeurt onder leiding van een gids en op afspraak (graag minstens twee weken van te voren). Tel.: 0343 – 45 42 12 of E-mail: info@kasteel-amerongen.nl

*

© Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen.
ISSN: 1382 – 8916

Drukkerij Print '81, Doorn.

* * *

HET KOETSHUIS

In het koetshuis van **Kasteel Amerongen** in de echt worden verbonden, is het geen **sprookje**? Wij verzorgen voor u desgewenst een **feestelijke champagne** en **bruidstaart!**

Het is uiteraard ook mogelijk uw **receptie, diner** en/of **feestavond** in deze unieke ambiance te laten plaatsvinden!

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met

Het Koetshuis van
Kasteel Amerongen,
nummer: 0318-582683

VAN **HOOGEVEST** ARCHITECTEN

Hoofdvesting: Westsingel 9, 3811 BA Amersfoort
(033) 463 17 05 (tel.) (033) 461 08 54 (fax)
e-mail: bureau@vanhoogevest.nl
website: www.vanhoogevest.nl

Het Nieuwe Rijksmuseum Amsterdam

INSTALLATIEBEDRIJF

MEIJER B.V. AMERONGEN

KOUDIJS

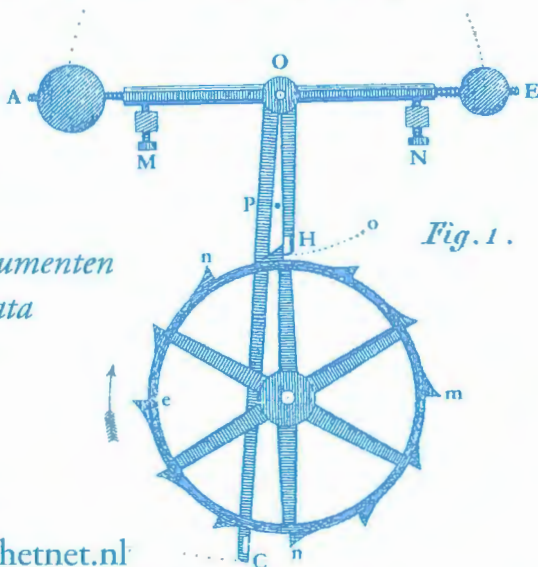
LEERSUM

AMERONGEN

☎ 0343 - 45 12 33 fax 0343 - 45 68 88

- Sanitair
- Lood- Zink- en Dakwerk
- Centrale Verwarming
- Gas- en Waterfitter
- Elektrotechnische Installaties
- Ventilatie

M.B. HOENCAMP

Restauratie van:

- * uurwerken
- * *fijnmechanische instrumenten*
- * *barometers & automata*

Molenstraat 22

4031 JS Ingen

Tel. 0344 - 60 31 91

E-mail: m.hoencamp@hetnet.nl

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

is opgericht in 1983 en heeft als doel de Stichting Kasteel Amerongen behulpzaam te zijn door een bijdrage te leveren aan de instandhouding van Kasteel Amerongen en bijgebouwen, met de daarin aanwezige collecties; de tuinen en het park.

Kasteel Amerongen trekt opnieuw de aandacht want in 't voorjaar werd het "Wegens restauratie geopend". Onder leiding van een gids kunt u **op afspraak** de voortgang van de restauratie zelf volgen.

Maandags gesloten. E-mail info@kasteel-amerongen.nl of 0343-45 42 12. Tuinrondleidingen, kinderrondleidingen en kinderfeestjes kunnen ook afgesproken worden. Informatie: VVV Amerongen, tel. 0343-45 20 20.

Wilt u Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen ook steunen?

€ 17,50 - als jaardonatie,

€ 25,- - als minimum jaardonatie voor 2 personen uit een gezin,

€ 30,- - als min. jaardonatie voor 3 en meer personen uit een gezin,

€ 175,- - als minimum donatie voor het leven.

Opgeven: SVKA Administratie, Boslaan 30, 3958 GZ Amerongen, tel. 0343-45 67 55. E-mail svka-admin@planet.nl

Donateurs ontvangen 3x per jaar het Kasteelbulletin; zij genieten op vertoon van hun geldige donateurskaart vrij toegang tot tuin en park, (in principe ook tot het Kasteel), gedurende de openingsuren.

Momenteel wordt een dringend noodzakelijke restauratie uitgevoerd.

Secretaris SVKA: mevrouw C. de Ridder, tel. 0318-55 23 54.

E-mail cis.ridder@planet.nl

Huisconcerten

De Muziekcommissie van St. Vriendenkring Kasteel Amerongen organiseert regelmatig Huisconcerten.

Toegangskarten bij: mevrouw A.Struyck, tel. 0343 - 48 17 02.

E-mail a.struyck-ismay@hccnet.nl

of bij:

VVV Amerongen, tel. 0343 - 45 20 20.

ISSN: 1382-8916

